

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖАНРУ ЕПІЧНОГО ФЕНТЕЗІ

Лихотворик Є. В.

*аспірант кафедри англійської філології та перекладу,
 викладач кафедри англійської мови та прикладної лінгвістики
 Житомирський державний університет імені Івана Франка
 вул. Велика Бердичівська, 40, Житомир, Україна
 orcid.org/0009-0008-7197-8678
 lykhotvoryk-y@zu.edu.ua (eg.lih@ukr.net)*

Ключові слова: *алюзія,
 антропонім, вторинний світ,
 лінгвокультурологічний маркер,
 символ, топонім.*

У сучасній літературознавчій та лінгвістичній практиці значна увага приділяється жанру фентезі, що поєднує міфологічні та культурні елементи у межах вторинного художнього світу. Актуальність дослідження зумовлена зростанням популярності епічного фентезі та потребою глибшого розуміння його лінгвокультурологічних особливостей, що формують художній простір твору, включно з символічними й історичними алюзіями, соціокультурними маркерами. Метою статті є визначення мовних і культурних засобів, що забезпечують репрезентацію культурних кодів і символів у творах епічного фентезі, та аналіз їх ролі у побудові вторинного світу та його художньої логіки. У роботі здійснено розподіл фентезі на епічне, героїчне, темне, міське, історичне, роментезі, гумористичне та затишне, що дозволяє систематизувати художні моделі та з'ясувати специфіку лінгвокультурологічних маркерів. Основні результати демонструють, що текст епічного фентезі насичений топонімами, антропонімами, історичними алюзіями, стилізацією мовлення персонажів, культурними концептами та символічними образами, які формують цілісну модель вигаданого світу. Висновки підкреслюють значущість аналізу лінгвокультурологічних маркерів для розуміння художнього світу фентезі, особливо при відтворенні культурної та символічної складової тексту. Дослідження ілюструє, що лінгвокультурологічні маркери виконують не лише номінативну, але й світотворчу функцію, оскільки вони структурують уявний простір, окреслюють межі культурних спільнот та формують історичну пам'ять вигаданого світу, активізують уяву читача та сприяють глибинній інтеракції з текстом. Аналіз таких елементів дозволяє чітко простежити взаємодію мови, культури й авторської поетики, а також визначити механізми, за допомогою яких читач інтерпретує художню реальність епічного фентезі. Окрему увагу приділено ролі власних назв, культурних реалій і стилізованих мовних форм у формуванні ефекту глибини та правдоподібності вигаданого світу. Ці фактори посилюють культурну виразність тексту, його інтерпретаційний потенціал та можливості міжкультурної комунікації.

LINGUISTIC AND CULTURAL FEATURES OF THE EPIC FANTASY GENRE

Lykhotvoryk Ye. V.

Postgraduate Student at the Department of English Philology and Translation,

Lecturer at the Department of English Language and Applied Linguistics

Zhytomyr Ivan Franko State University

Velyka Berdychivska str., 40, Zhytomyr, Ukraine

orcid.org/0009-0008-7197-8678

lykhotvoryk-y@zu.edu.ua (eg.lih@ukr.net)

Key words: *allusion, anthroponym, fictional world, linguocultural marker, symbol, toponym.*

In contemporary literary and translation studies, considerable attention is devoted to the fantasy genre, which combines mythological and cultural elements within a fictional world. The relevance of this study stems from the growing popularity of epic fantasy and the necessity of a deeper understanding of its linguistic and cultural features, which shape the work's fictional space, including symbolic and historical allusions and socio-cultural markers. The aim of this article is to identify the linguistic and cultural means that ensure the representation of cultural codes and symbols in works of epic fantasy, and to analyse their role in the construction of the fictional world and its artistic logic. The study classifies fantasy into epic, heroic, dark, urban, historical, romantic, humorous and cosy subgenres, enabling the systematisation of literary models and the identification of specific linguistic and cultural markers. The main findings demonstrate that epic fantasy texts are rich in toponyms, anthroponyms, historical allusions, stylised character speech, cultural concepts and symbolic imagery, which together form a coherent model of the fictional world. The conclusions emphasise the significance of analysing linguocultural markers for comprehending the artistic world of fantasy, particularly when rendering the cultural and symbolic components of the text. The study illustrates that linguocultural markers perform not only a nominative but also a world-building function, as they structure the imaginary space, outline the boundaries of cultural communities and shape the historical memory of the fictional world, stimulate the reader's imagination and facilitate deep interaction with the text. An analysis of such elements allows us to clearly trace the interaction between language, culture and the author's poetics, as well as to identify the mechanisms by which the reader interprets the fictional reality of epic fantasy. Particular attention is paid to the role of proper names, cultural references and stylised linguistic forms in creating a sense of depth and authenticity in a fictional world. These factors significantly enhance the cultural expressiveness of the text, its interpretative potential and the possibilities for cross-cultural translation.

Постановка проблеми. У сучасній лінгвістиці та літературознавстві значна увага приділяється дослідженню жанрів художньої літератури, які відображають певні мовні та світоглядні особливості суспільства певної культури. До таких жанрів належить епічне фентезі, що об'єднує елементи міфології, фольклору та естетичної імпровізації. У творах цього жанру формуються уявні світи, що мають вигадані закони розвитку, систему персонажів і символіку, а також функціонують особливі мовні засоби їх репрезентації у тексті. Дослідження лінгвокультурологічних особливостей епічного фентезі дозволяє зрозуміти механізми формування художнього світу твору та культурних смислів у тексті.

Актуальність дослідження зумовлена стрімким зростанням популярності жанру фентезі в світовій літературі на сучасному етапі, а також зростаючим інтересом науковців до вивчення його оформлення, жанрових особливостей і культурних кодів. Фентезі є одним з найпопулярніших і водночас одним з наймолодших видів художньої літератури, що зародився на початку 20-го століття, але має коріння в набагато давніших історичних і культурних традиціях народів світу.

Багато вітчизняних дослідників і дослідниць звертаються до поняття фентезі, розглядаючи його з різних кутів зору. Як зазначає В. М. Гура, у творах фентезі важливу роль відіграє створення альтернативних світів «за межею» реальності,

мотив подорожі або квесту, у межах якого герой здійснює пошук власної ідентичності та внутрішньої гармонії. Дослідниця також підкреслює, що витоки жанру пов'язані з літературою XIX століття та традиціями романтизму [Гура, 2020, с. 58].

На думку А. Д. Решитько, фентезі як самостійний жанр художньої літератури сформувався на початку XX століття і ґрунтується на створенні вигаданих ментальних конструктів, що реалізуються у фантазійно-ігровій свідомості автора. Такі конструкції не мають безпосереднього денотата у реальному світі та відображають необмежені можливості авторської уяви. Водночас автор підкреслює, що фентезі поєднує риси казки й міфу, однак ці елементи переосмислюються і трансформуються завдяки творчості лінгвокреативної особистості [Решитько, 2022].

О. В. Колосніченко вважає, що жанр фентезі постає як важливий і багатогранний культурний феномен, який органічно інтегрується в різні сфери сучасного мистецтва та масової культури. Особливу увагу дослідниця приділяє здатності фентезі створювати альтернативні художні світи, що стимулюють уяву та сприяють формуванню креативного мислення. Водночас підкреслюється широка аудиторна привабливість жанру, яка не обмежується віковими чи соціальними рамками, що свідчить про його значний вплив і стійку популярність у сучасному культурному просторі [Колосніченко, 2023, с. 132-133].

Суттєвий внесок у визначення жанру фентезі зроблено в наукових дослідженнях, де його трактують як окремий різновид художньої літератури. Його основною ознакою вважається обов'язкова наявність елементів надприродного або принципово неможливого в реальному світі. У подальших наукових розвідках, як зазначає Ю. О. Зайченко, це визначення було дещо уточнено: дослідники перенесли акцент на магію та чарівництво, а також на концепцію так званого «вторинного світу», певний конструкт, створений на основі міфів, легенд і казок різних народів. Важливою ознакою сучасного розуміння жанру є також поєднання ірраціональних мотивів магії з реалістичною оповіддю, а також використання середньовічних культурних і соціальних моделей як підґрунтя для побудови художнього світу [Зайченко, 2023, с. 28-29].

Попри значну кількість досліджень, присвячених жанру фентезі, лінгвокультурологічні аспекти епічного фентезі, на кшталт особливості мовної репрезентації культурних кодів концептів та символів, що конструюють художнє тло твору й донині залишаються недостатньо вивченими. Потребує подальшого аналізу взаємодія мовних засобів із культурними моделями, які лежать в основі створення вигаданих світів у цьому жанрі.

Мета і завдання статті. Метою статті є дослідження лінгвокультурологічних особливостей

жанру епічного фентезі та визначення особливих мовних засобів, за допомогою яких у тексті відтворюються культурні та міфологічні смисли уявного світу.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких завдань:

1. розглянути основні підходи до визначення жанру фентезі з кута зору лінгвокультурології та літературознавства;

2. охарактеризувати основні різновиди фентезі та окреслити специфіку формування вторинного художнього світу в епічному фентезі;

3. проаналізувати мовні засоби репрезентації культурних смислів у творах епічного фентезі.

Реалізація перерахованих завдань здійснюється шляхом аналізу наукових праць, присвячених жанру фентезі, а також через вивчення лінгвокультурологічних характеристик художнього тексту, що також дозволяє виявити специфіку взаємодії мови, культури та художньої уяви в межах жанру.

Предмет і об'єкт дослідження. *Об'єктом* дослідження є жанр епічного фентезі як явище сучасної художньої літератури. *Предметом* дослідження є лінгвокультурні особливості текстів епічного фентезі, зокрема мовні засоби представлення культурних кодів, міфологічних образів та символічних елементів у художньому світі твору.

Теоретична складова цього дослідження базується на працях літературознавців та лінгвістів, включаючи тих, хто займається проблемами фентезі, поетикою художнього тексту та лінгвокультурологією. У дослідженні враховано підходи до визначення жанрової специфіки фентезі, що розглядають його як жанр літератури, який перш за все заснований на створенні вторинного світу, де важливу роль відіграють елементи міфології та надприродного. Вагомим для теоретичного осмислення проблеми є також концепції, що трактують фентезі як синтез різних культурних і фольклорних традицій в межах тексту.

У процесі дослідження застосовано такі методи: описовий метод – для систематизації наукових підходів до розуміння жанру фентезі; метод аналізу та узагальнення – для визначення характерних рис жанру фентезі; лінгвокультурологічний аналіз – для виявлення культурних смислів, закладених у мовних одиницях художнього тексту.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі в літературознавстві жанри *фентезі та фантастики* нерідко розглядаються у спільному контексті, оскільки обидва належать до сфери «вигаданої» або «уявної» літератури. Водночас багато дослідників наголошує на необхідності їх чіткого розмежування, оскільки моделі оповіді, принципи побудови художнього світу та мовні засоби в цих жанрах доволі істотно відрізняються.

У цьому контексті фантастика традиційно пов'язується з моделюванням можливих варіантів розвитку реальності, що ґрунтуються на наукових або технологічних припущеннях. У творах цього жанру незвичайні для нашого світу явища переважно мають раціональне або псевдонаукове пояснення, а увесь художній світ підпорядковується чітким законам технічного прогресу. Таким чином, фантастика спрямована на осмислення соціальних, наукових і філософських проблем у рамках альтернативної реальності, що цілком можлива у нашому світі в майбутньому.

На відміну від фантастики, фентезі, навпаки, характеризується використанням міфологічних, магічних і надприродних елементів, які не мають раціонального або наукового підґрунтя. У руслі цього жанру магія, існування фантастичних істот, чарівних предметів чи надприродних сил сприймаються як природна складова художнього вигаданого світу і функціонують відповідно до внутрішніх законів вигаданої реальності. На відміну від наукової фантастики, де незвичайні читачам явища здебільшого обґрунтовуються досягненнями науки або ж розвитком технологій, у фентезі вони мають міфологічне, символічне або культурне походження, і не потребують додаткового тлумачення [Гура, 2020, с. 57-58].

Визначальною рисою фентезі є також активне використання міфологічних і фольклорних мотивів, архетипних усталених образів і сюжетних моделей, що походять із культурних традицій різних народів світу. До них належать образи магів, драконів, богів, чарівників, легендарних героїв, а також мотиви чарівних предметів, пророцтв або боротьби світла й темряви. Такі елементи формують особливу символічну систему твору та сприяють утворенню складного художнього світу. Саме архетипні та міфологічні образи найчастіше виступають у якості «цеглинок» для вибудовування вигаданих реальностей.

Крім того, жанр фентезі має на меті конструювання так званого «вторинного світу», який існує поряд із реальним або повністю відокремлений від нього. Цей світ має власну географію, історію, лор, культурні традиції, соціальну структуру та систему цінностей. Саме завдяки розумному синтезу міфологічних мотивів, магічних елементів і культурних символів автор вибудовує цілісну модель вигаданої реальності, що і забезпечує ефект повного занурення читача у художній простір твору [Гура, 2020, с. 59].

У літературознавчих та лінгвокраїнознавчих дослідженнях фентезі розглядається як складний і багатогранний жанр, що має кілька різновидів залежно від типу художнього світу, тематичних особливостей, сюжетної структури та характеру оповіді [Pydiura, 2023, с. 25]. Зазначена класифі-

кація є доволі умовною та усіченою, однак вона дозволяє систематизувати різноманітні моделі побудови фентезійних світів та визначити їхні домінуючі художні особливості. Серед найбільш поширених різновидів фентезі можна виокремити кілька основних типів.

Епічне фентезі (epic, high fantasy) вирізняється на тлі інших різновидів масштабністю художнього світу, складною системою персонажів і наявністю глобального конфлікту, який здебільшого розгортається між силами Добра і Зла. Події таких творів зазвичай відбуваються у повністю вигаданому світі, який має власну топоніміку, історію, міфологію та культурні традиції та який населений різними народностями. Мотив безперервної подорожі (або ж квесту), у межах якої група героїв виконує важливу місію або доручення, є однією з ключових особливостей цього різновиду фентезі. Класичними прикладами епічного фентезі вважаються твори Дж. Р. Р. Толкіна «*Володар Перснів*», Дж. Р. Р. Мартіна «*Пісня Льоду й Полум'я*», а також цикл Урсули Ле Гуїн про *чарівника Земномор'я*.

Героїчне фентезі зосереджується насамперед на подвигах і походеньках окремого героя або невеликої групи персонажів. Боротьба героя з різноманітними чудовиськами, подолання перешкод і небезпек та ставлення героя до подій вигаданого світу займають центральні події в сюжеті таких творів. На відміну від епічного фентезі, масштаб світу тут може бути не таким розлогим, однак значна увага приділяється стрімкій динаміці подій і пригодницькому характеру сюжету [Чернявська, 2015, с. 327]. Прикладом героїчного фентезі є цикл оповідань Роберта Говарда про *Конана-варвара*, де бравий воїн шукає пригод та стикається з небезпеками у вигаданому світі.

Темне фентезі (dark fantasy) синтезує елементи традиційного фентезі з атмосферою готичної або навіть горор-літератури. Для цього різновиду характерні похмурі описи, моральна «сірість» персонажів, а також зображення світу, у якому межа між Добром і Злом є вкрай розмитою. Персонажі в цьому жанрі часто вдаються до жорстоких дій для досягнення власних цілей. Нерідко в таких творах присутні елементи жорстокості, трагізму або психологічної напруги [Pydiura, 2023, с. 28]. Серед прикладів темного фентезі можна назвати цикл Анджея Сапковського про *Відьмака*, де люди не є абсолютним добром, а монстри не виступають цілковитим злом, а навпаки.

Міське фентезі (urban fantasy) є доволі унікальним, оскільки магічні елементи інтегруються у сучасний урбаністичний простір певного міста. Події таких творів відбуваються у великих містах, де поряд із повсякденним життям людей існують магічні істоти, чаклуни, вовкулаки, феї та інші надприродні істоти та явища. У цьому різновиді фен-

тезі елементи магії та міфології співіснують у межах міста зі звичайним суспільством та людьми [Веретюк; Киричук, 2022, с. 106-107]. Прикладом можуть бути твори Ніла Геймана або Джима Бутчера.

Історичне фентезі поєднує елементи вигаданого світу з реальними історичними подіями та епохами, або ж їх альтернативною версією. У таких текстах автори використовують історичний контекст як основу для створення сюжету, доповнюючи його магичними або містичними елементами. Це дозволяє поєднати історичну достовірність із фантастичними мотивами та створити нові інтерпретації відомих історичних подій. Наприклад, цикл Ребекки Кван «*Макова війна*» є прикладом фентезі з яскравим історичним колоритом.

Окремим різновидом сучасного фентезі є *романтесі (romantasy)* – поєднання фентезійного та романтичного нарративу воедино. У таких творах важливу роль відіграє саме любовна лінія, яка розгортається на тлі магичного або вигаданого світу. Романтичні взаємовідносини між персонажами зазвичай стають центральним рушієм сюжету, а фантастичне середовище виступає фоном для розвитку емоційного конфлікту. Подібні твори набули значної популярності в сучасній масовій літературі. Наприклад, цикл Сарі Маас «*Дім шипів і троянд*».

Гумористичне фентезі можна описати використанням значної кількості комічних ситуацій, іронії, сатири та пародійних елементів. Автори цього різновиду часто переосмислюють традиційні фентезійні мотиви, використовуючи їх для створення сатиричного або жартівливого ефекту [Рудира, 2023, с. 28]. Відомим прикладом гумористичного фентезі є цикл Террі Пратчетта «*Дискосвіт*», у якому класичні жанрові елементи подано з іронічним і пародійним та дещо сатиричним відтінком.

Ще одним сучасним різновидом є *затишне фентезі (cozy fantasy)*, яке зосереджується не на масштабних конфліктах чи епічних битвах, а на повсякденному житті персонажів у магичному світі. Зазвичай персонажі в цьому жанрі проживають звичайне життя, працюють баристами, пекарями, продавцями. Для цього типу творів характерна спокійна атмосфера, увага до міжособистісних взаємин і деталей повсякденного життя у фантастичному середовищі. Сюжети таких творів часто мають камерний характер і спрямовані на створення відчуття комфорту та гармонії. Прикладом затишного фентезі може слугувати цикл Сарі Бет Дерст «*Крамничка Чарів*».

Також до зазначеного переліку можна додати *релігійне фентезі, еротичне фентезі, містичне фентезі, казкове фентезі, етнічне фентезі, грим-дарк фентезі, молодіжне (або підліткове) фентезі (Young Adult)*.

Різновиди фентезі демонструють значну жанрову різноманітність і відображають різні способи поєднання магичних, міфологічних і культурних елементів у художньому тексті. У багатьох сучасних творах спостерігається синтезація одразу кількох жанрових моделей, що свідчить про динамічний розвиток фентезі як літературного явища та відкриває широкі можливості для його літературознавчого аналізу і перекладацької інтерпретації [Чернявська, 2015].

Епічне фентезі є одним із найбільш розвинених і популярних різновидів цілого жанру. Його характерними ознаками є масштабність уявного світу та складна нарративна структура, що охоплює велику кількість персонажів, сюжетних ліній і перипетій, складна система правил та законів, чітко регламентована система магії.

Однією з ключових рис епічного фентезі є створення детально опрацьованого вторинного світу, який має власну географію, історію, соціальну структуру та культурні традиції. Такий світ часто формує цілісну модель альтернативної реальності, що функціонує за власними законами, окремо від реально існуючого світу [Гура, 2020, с. 59].

Глобальне протистояння, що охоплює значні просторові й часові межі, найчастіше є центральним складником сюжету епічного фентезі. Центральним елементом нарративу часто виступає мотив подорожі, під час якої герой або група персонажів долає різноманітні перешкоди та проходить шлях внутрішньої трансформації.

З погляду лінгвокультурології важливою особливістю епічного фентезі є наявність великої кількості культурно-маркованих мовних одиниць. До них відносяться вигадані назви народів, істот, магичних предметів, географічних об'єктів, а також специфічні стилістичні засоби, що створюють атмосферу давнини та міфологічності у тексті. Зрештою, епічне фентезі можна розглядати як жанр, у якому поєднуються масштабна епічна оповідь, складна система вигаданого світу та багатий культурно-мовний простір.

Важливу роль у формуванні художнього простору епічного фентезі відіграють *топоніми*, тобто назви географічних об'єктів (вигаданого) світу. Такі назви не лише позначають місце дії, але й виконують культурну та символічну функцію, відображаючи історію, політичний устрій та культурні особливості певного регіону фентезійного світу [Старостенко, 2014, с. 130-131].

У циклі Джорджа Р. Р. Мартіна «Пісня Льоду й Полум'я» значна частина топонімів має виразну семантичну мотивацію. Наприклад, назва *Winterfell* поєднує слова winter («зима») і fell («падиння», «скеля»), що створює образ холодної північної фортеці та підкреслює суворі природні умови Півночі. Назва *King's Landing* безпосеред-

ньо вказує на політичне значення міста як королівської столиці. Подібні промовисті топоніми виконують важливу функцію культурного маркування простору та допомагають у процесі читання орієнтуватися у структурі вигаданого світу [Старостенко, 2014 с. 130].

Ще одним важливим лінгвокультурологічним маркером є **антропоніми** – власні назви персонажів. У творах епічного фентезі імена часто є промовистими і відображають соціальний статус, походження чи культурну приналежність героя до певного класу.

У циклі творів «Пісня Льоду й Полум'я» система антропонімів демонструє чітку культурну диференціацію між різними регіонами вигаданого світу. Наприклад, імена представників північних родів (Eddard, Brandon, Robb) мають скандинавське або давньоанглійське звучання, що асоціюється з північноєвропейською культурою. Натомість імена персонажів із південних регіонів (Loras, Oberyn, Ellaria) мають інше фонетичне оформлення, що підкреслює культурну відмінність між різними частинами вигаданого світу [Марчук, 2017].

У циклі «Малазька книга полеглих» Стівена Еріксона антропоніміка також виконує функцію культурної диференціації. Імена персонажів Малазької імперії (Dujek, Laseen, Kellanved) мають різке, лаконічне звучання, що відображає військову дисципліну та упорядкованість держави. Натомість у племенах Т'лан Імас чи народів Теблор зустрічаються імена з архаїчними та складними морфемами (Onos T'oolan, Karsa Orlong), які підкреслюють їхню міфологічну давність і відмінність від імперської культури.

Епічне фентезі часто містить **історичні алюзії**, які відсилають до реальних історичних подій, що мали місце в реальному світі. Такі алюзії допомагають автору створити правдоподібний художній світ і водночас дозволяють читачеві інтерпретувати події через призму історичного досвіду [Іваницька, 2024, с. 160-161].

Наприклад, політичні конфлікти у «Пісні Льоду й Полум'я» часто порівнюють із Війною Червоної та Білої троянд в англійській історії, що відображається у боротьбі різних шляхетних родів за владу. Подібні алюзії створюють відчуття історичної глибини вигаданого світу, а обізнані читачі декодують ці алюзії та пов'язують їх з подіями реального світу.

Важливим лінгвокультурологічним маркером є мовлення персонажів, яке може відображати як соціальний статус, культурне походження, так і рівень освіти героя. У творах епічного фентезі часто використовуються різні мовні реєстри – від урочистого та витонченого стилю аристократії до простішої розмовної мови звичайних людей.

Наприклад, представники знатних родів у творах фентезі часто використовують **формальні мовні конструкції**, складні синтаксичні структури та архаїчні елементи, тоді як мовлення простих персонажів є більш простим і просторічним, наближеним до розмовного стилю «низів». Така диференціація мовлення допомагає підкреслити соціальну ієрархію у вигаданому світі [Старостенко, 2014].

Наприклад, у романі «Володар Пернів» Дж. Р. Р. Толкіна чітко простежується контраст між урочистим мовленням аристократії та стилем простолюдинів: так, Арагорн послуговується піднесеною, формалізованою мовою з елементами високого стилю («*I am Aragorn son of Arathorn; and if by life or death I can save you, I will*»), тоді як мовлення Самвайза "Сема" Темджи є простішим, емоційним і наближеним до розмовного («*I can't carry it for you, but I can carry you*»).

Ще одним яскравим прикладом такої мовної диференціації можна знайти і в циклі «Пісня Льоду та Полум'я» Дж. Р. Р. Мартіна. У ньому мовлення представників аристократії докорінно відрізняється від мовлення простолюдинів. Наприклад, персонажі знатного походження, як-от Данерис Таргарієн, використовують більш формалізоване, граматично складне мовлення з елементами урочистості: («*I am the blood of the dragon,*" she said. "*If they are monsters, so am I.*" «*I am Daenerys Stormborn of House Targaryen, of the blood of Old Valyria. I am the dragon's daughter, and I swear to you that those who would harm you will die screaming*»).

Натомість персонажі нижчих соціальних верств, наприклад, Сандор Кліган характеризуються грубішим, розмовним і часто зниженим стилем мовлення: («*Any boy whore with a sword could beat three Meryn Trants*»).

У цьому прикладі простежується використання просторічної лексики, зниженої стилістики та прямолинійності висловлювання, що контрастує з більш стриманою та стилістично вивірною мовою аристократії. Саме така стилістична опозиція мовлення виокремлює соціальну та культурну різницю між різними персонажами й водночас виконує важливу лінгвокультурологічну функцію у зображенні ієрархії вторинного світу.

Культурні концепти також відіграють особливу роль у текстах епічного фентезі, адже вони допомагають формувати систему цінностей у вигаданому суспільстві. У творах Брендон Сандерсон культурні концепти формують етичну та соціальну структуру вигаданих світів і визначають поведінку персонажів. Зокрема, у циклі «*З-імлі народжені*» важливими є концепти честі, самопожертви та відповідальності за владу: герої часто змушені робити морально складний вибір, жер-

твуючи власним благом заради блага інших, а дотримання кодексів і обов'язків визначає їхній соціальний статус та взаємодію з іншими персонажами. У «Пісні Льоду й Полум'я» Дж. Мартіна такими концептами є, наприклад, вірність, влада, родова спадщина, що визначають поведінку персонажів і розвиток сюжету [Зайченко, 2023, с. 154].

Особливе значення має концепт родової ідентичності та приналежності, який проявляється у девізах шляхетних домів. Наприклад, девіз дому Старків – «Winter is Coming» – символізує постійну готовність до випробувань і відображає суворий характер Півночі. У той же час девіз дому Ланістерів – «Hear Me Roar» – підкреслює їхню силу, гордовитість та приналежність до лева – їх гербової тварини.

Епічне фентезі також характеризується високою насиченістю тексту культурними реаліями, що відображають побут, традиції, політичні структури та соціальні інститути вигаданого світу. До таких реалій належать назви титулів, військових рангів, релігійних культів, свят, обрядів і предметів матеріальної культури, реалії релігії [Іваницька, 2024, с. 158].

Наприклад, у всесвіті «Володаря Перснів» Дж. Р. Р. Толкіна важливу роль відіграють титули та соціальні структури (королі Гондору, правителі Рогану, старійшини Ширу), релігійні й міфологічні уявлення (Валар, культ Еру Ілватара), а також матеріальні елементи культури – зброя, руни, архітектура фортець і священні артефакти.

До прикладу, у творах Дж. Р. Р. Мартіна згадуються різноманітні титули (lord, maester, hand of the king), назви релігійних культів (Faith of the Seven, Old Gods), а також елементи середньовічної матеріальної культури – замки, лицарські турніри, родові герби.

Додатковим лінгвокультурологічним маркером епічного фентезі слугують міфологічні образи та символічні елементи, що формують певну систему значень у тексті. До них належать образи драконів, магічних істот, пророцтв або легендарних героїв, які мають глибоке символічне значення [Старостенко, 2014, с. 130-131].

У «Пісні Льоду й Полум'я» символіка драконів пов'язана з владою та спадщиною дому Таргарієнів, а мотив *вогню і льоду* виступає ключовою метафорою протистояння різних протидіючих сил у світі твору.

Якщо підсумовувати, лінгвокультурологічні маркери епічного фентезі формують складну систему мовних та культурних елементів, які, зрештою, забезпечують глибину та багатомірність художнього світу. Аналіз таких маркерів дозволяє виявити взаємодію мови, культури та авторської уяви у процесі створення вигаданих світів.

Висновки і перспективи подальших розробок у даному напрямі. У результаті проведеного

дослідження встановлено, що жанр епічного фентезі є складним і багатограним явищем, що характеризується створенням масштабного вторинного світу, насиченого міфологічними, магічними, фольклорними та культурними елементами. У творах епічного фентезі виділяються лінгвокультурологічні маркери, такі як топоніми, антропоніми, історичні алюзії, стилізація мовлення персонажів, культурні концепти та символи, які об'єднуються у цілісну модель художньої реальності та забезпечують її багатомірність та «життєвість».

Дослідження також підтвердило, що фентезі як жанр має кілька різновидів, що відрізняються тематикою, масштабом світу та характером нарративу: епічне, героїчне, темне, міське, історичне, ромен-тезі, гумористичне та затишне фентезі. Ця класифікація дозволяє систематизувати жанрові моделі, зрозуміти специфіку художніх прийомів різних авторів і визначити особливості мовної та культурної репрезентації в кожному окремому піджанрі.

Теоретична значущість роботи полягає у систематизації знань про лінгвокультурологічні особливості епічного фентезі та їхнє значення для формування художнього світу, а практична – у можливості застосування результатів при перекладі, зокрема для точного відтворення культурно-маркованих одиниць у фентезійних текстах.

Перспективи подальших досліджень охоплюють порівняльний аналіз лінгвокультурологічних маркерів у творах фентезі різних авторів і їхніх перекладах, а також вивчення впливу цих маркерів на сприйняття та естетичну оцінку епічного фентезі читачами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Pydiura O. The Concept of Cossack Fantasy in Literary Studies Discourse. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series "Philology"*. 2023. (92). С. 23–34. <https://doi.org/10.26565/2227-1864-2023-92-03>
2. Веретюк Т., Киричук С. Жанр міського фентезі в українській літературі. *Сучасні філологічні і методичні студії: проблематика і перспективи. Матеріали Міжнар. науково-практичної конференції для науковців, викладачів, учителів, здобувачів вищої освіти, Харків, 2022.* С. 105–108.
3. Гура В. М. Фентезі як жанр літератури для дітей: текст-типологічні та нарративні особливості. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, 2020. (31 (70), № 4 (2)). С. 57–62. <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.4-2/10>
4. Зайченко Ю. О. Жанрово-стилістична домінанта в англійських текстах фентезі: лінгвокультурологічний аспект (на матеріалі

- творів Р. Джордана, Дж. Р. Р. Мартіна та Дж. К. Ролінг). (*Дис. канд. філол. наук*), 2023. Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського, Київ.
- Іваницька Ю. В. Лінгвокультурні особливості перекладу німецької художньої літератури українською мовою. *Вісник науки та освіти. Серія «Філологія»*. 2024. № 6 (24). С. 155–166. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6\(24\)-155-166](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6(24)-155-166)
 - Марчук О. В. Власні назви у фентезійних творах: класифікація антропонімів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 2017. (26 (2)). С. 46–47.
 - Колосніченко О. В., Бризгунова М. С., Михайлюк О. Ю., Косточка А. О. Жанр фентезі: Архетипи оживші в сучасних об'єктах дизайну. *Art and Design*. 2023. (2), С. 132–140. <https://doi.org/10.30857/2617-0272.2023.2.12>
 - Решитько А. Д. Магічний дискурс як сугестивний тип комунікації. *Науковий журнал «Академічні студії»*. Серія «Гуманітарні науки». 2022. Випуск №1 С. 178–185. <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.1.27>
 - Старостенко Т. М. Феномен імені у романі Дж. Р.Р. Мартіна «Гра престолів» за циклом «Пісня льоду і полум'я». *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Сер.: Літературознавство*, 2014. (2 (78)). С. 128–138.
 - Чернявська О. С. До питання класифікації жанру фентезі. *Літературознавчі студії*, 2015. (1 (2)). С. 323–331.
 - Filolohiia. *Sotsialni komunikatsii*, (31 (70), № 4 (2)), pp. 57–62. <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.4-2/10>
 - Zajchenko, Yu. O. (2023). Zhanrovo-stylistychna dominanta v anhlovnykh tekstakh fentezi: lnhvokulturolohichnyj aspekt (na materiali tvoriv R. Dzhordana, Dzh. RR Martina ta Dzh. K. Roling). (*Dys. kand. filol. nauk*). [Genre and stylistic dominance in English-language fantasy texts: a linguistic and cultural aspect (based on the works of R. Jordan, J. R. R. Martin, and J. K. Rowling). (Philology PhD thesis)]. *Kyivskij politekhnichnyj instytut imeni Ihoria Sikorskoho*, Kyiv.
 - Ivanytska Yu. V. (2024). Lnhvokulturni osobyvosti perekladu nimetskoj khudozhnoi literatury ukrainskoiu movoiu. [Linguistic and cultural features of translating German fiction into Ukrainian]. *Visnyk nauky ta osvity. Seriia «Filolohiia»*. № 6 (24), 155-166. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6\(24\), pp. 155-166](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6(24), pp. 155-166).
 - Marchuk, O. V. (2017). Vlasni nazvy u fentezijnykh tvorakh: klasyfikatsiia antroponimiv. [Proper names in fantasy works: classification of anthroponyms]. *Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia: Filolohiia*, (26 (2)), pp. 46–47.
 - Kolosnichenko, O. V., Bryzghunova M. S., Mykhailiuk O. Yu., Kostochka A. O. Zhanr fentezi: Arkhetypy ozhyvshi v suchasnykh obiektykh dizainu. [Fantasy genre: archetypes alive in modern design objects]. *Art and Design*. 2023. (2), pp. 132–140. <https://doi.org/10.30857/2617-0272.2023.2.12>
 - Reshytko, A. D. Mahichniy dyskurs yak suhestyvnyi typ komunikatsii. [Magical discourse as a type of suggestive communication]. *Naukovyi zhurnal «Akademichni studii»*. Seriia «Humanitarni nauky». 2022. Vypusk №1 pp. 178–185. <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.1.27>
 - Starostenko, T. M. (2014). Fenomen imeni u romani Dzh. R.R. Martina «Hra prestoliv» za tsyklom «Pisnia lodu i polumia». [The phenomenon of names in George R. R. Martin's novel «A Game of Thrones», based on the series «A Song of Ice and Fire»]. *Naukovi zapysky Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. Ser.: Literaturознавство*, (2 (78)), pp. 128–138.
 - Cherniavska, O. S. (2015). Do pytannia klasyfikatsii zhanru fentezi. [Regarding the classification of the fantasy genre]. *Literaturoznachchi studii*, (1 (2)), pp. 323–331.

REFERENCES

Дата першого надходження статті до видання: 10.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026